

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2013**

Київ
2014

Засновник і видавець:

Інститут археології Національної академії наук України.

Головний редактор:

КОЗАК Денис Нікодимович, доктор історичних наук, професор.

Заступник головного редактора:

БОЛТРИК Юрій Вікторович, кандидат історичних наук.

Редакційна колегія:

БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, доктор історичних наук;

БУНЯТЯН Катерина Петрівна, кандидат історичних наук;

ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, доктор історичних наук, професор;

ІВАКІН Гліб Юрійович, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор;

КРИЖИЦЬКИЙ Сергій Дмитрович, член-кореспондент НАН України, доктор архітектури, професор;

КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, кандидат історичних наук;

МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор;

ОТРОЦЕНКО Віталій Васильович, доктор історичних наук, професор;

ПОТЕХІНА Інна Дмитрівна, кандидат історичних наук;

СКОРИЙ Сергій Анатолійович, доктор історичних наук, професор;

СУПРУНЕНКО Олександр Борисович, кандидат історичних наук;

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, доктор історичних наук, професор.

*Друкується за рішенням Вищої ради Інституту археології НАН України
(протокол № 8 від 28.05.2014 р.).*

Прийом матеріалів:

Польовий комітет ІА НАН України

Адреса Польового комітету:

Україна, 04210, Київ–210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (38044) 418-91-37, (38044) 418-91-66

Факс: (38044) 418-33-06

E-mail: adu_kalnyk@ukr.net

Усі права застережено. Передрук можливий зі згоди
Польового комітету Інституту археології НАН України та авторів статей.

Видання побачило світ за фінансового сприяння

Полтавської археологічної експедиції

ДН «НДЦ «Охоронна археологічна служба України»

Інституту археології НАН України (начальник – О.Б. Супруненко).

Оригінал-макет підготовлений у відділі археології ранніх слов'ян
та регіональних польових досліджень

Інституту археології НАН України.

**Археологічні дослідження в Україні 2013 = Archeological Researches in
A 87 Ukraine 2013** : зб. наук. ст. / НАН України, Інститут археології; [гол. ред. Ко-
зак Д. П., ред. кол. : Буйських А. В., Бунятян К. П., Залізник Л. Л. та ін.]. – К.,
2014. – 332 с.: іл.

ISBN 978-966-02-7301-6

Збірник є щорічником, який готується до друку Польовим Комітетом Ін-
ституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про ро-
боту археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком су-
часної української археологічної науки.

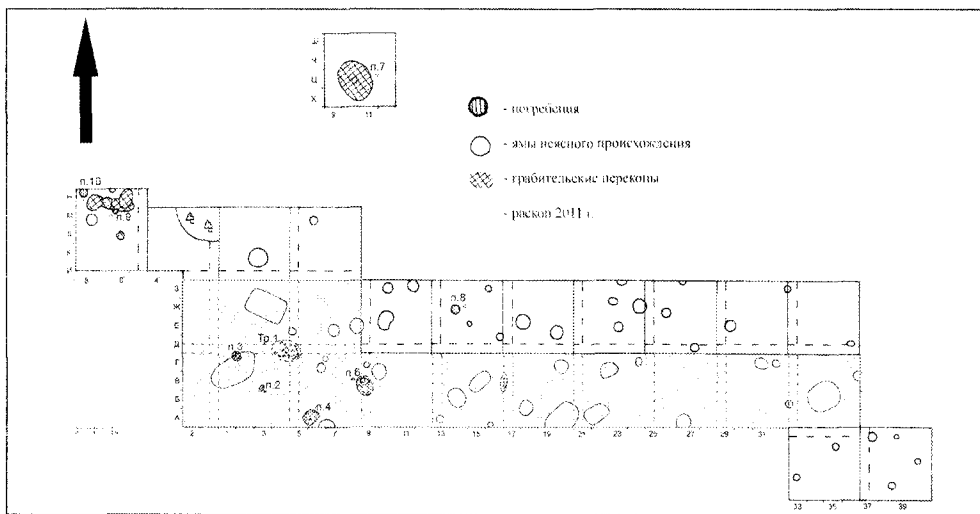
УДК 902 (477)
ББК Т4 (4 УКР) я43

гляді грифона у колі (рис. 1, 33) та два амулети з зображенням грифона (рис. 1, 32), шумляча підвіска (рис. 1, 30), каповушка (рис. 1, 28), бронзовий амулет у вигляді пазура (рис. 1, 31), підвіска-печатка з зображенням качки (рис. 1, 34), дві пряжки-гудзика з мушлі, набір з трьох ножів, 13 бубонців, штампований гудзик. По-

ряд з тілом жінки була знайдена купка з 282 намистин. Тут же лежали дзеркало (рис. 1, 35), бронзовий дровотий браслет, три гудзика-дзеркальця. У кутку камери знаходився глечик та залишки м'ясної їжі. Знайдений поховальний інвентар дозволяє датувати досліджені катакомби кінцем VIII—IX ст. н.е.

В.С. Аксёнов, А.А. Лаптев

РАБОТЫ НА САЛТОВСКОМ КРЕМАЦИОННОМ МОГИЛЬНИКЕ У с. КИЦЕВКА ХАРЬКОВСКОЙ обл.

Рис. 1. План раскопа 1 могильника у с. Кицевка.

В 2013 г. были продолжены исследования раннесредневекового (сер. VIII—IX вв.) кремационного могильника салтовской культуры, начатые в 2011 г. В первый сезон в раскопе 1 (площадью 192 м²) было исследовано 4 погребения и 1 тризна, еще 2 погребения попали в шурфы размерами 2 × 2 м каждый. В 2012 г. работы на памятнике не проводились, в результате чего активизировали свою деятельность грабители: вплотную к законсервированному раскопу ими были заложены несколько обширных шурфов. В отчетном году все работы были сосредоточены на раскопе 1, где на площади 225 м² были исследованы еще 4 погребения (7—10).

Все погребальные комплексы, исследованные в 2013 г., были кремационными, безурновыми, совершенными (там, где это удалось проследить) в округлых ямках диаметром от

0,29 до 0,5 м. Глубина погребений незначительна: 0,45—0,5 м. Лишь в одном случае (п. 10) глубина погребальной ямы составляла 0,7 м. Два погребения (7 и 8) были сильно повреждены грабителями: вплоть до полного уничтожения комплекса. Хотя определить форму и размер ямы погребения 7 было невозможно, тем не менее, в грабительском отвале было собрано большое количество мелких предметов: в основном, пережженных бус. Одновременно была установлена глубина, больше которой погребение быть не могло. В погребении 8 обширный грабительский шурф уничтожил комплекс наполовину. Просеивание отвалов позволило собрать значительное количество пережженных каменных и стеклянных (деформированных в погребальном костре) бус, а также обломков 5 сосудов: большого кувшина, трех кувшинчиков и кружки с зооморфной

ручкой. Оставшиися два комплексу були не потревожені, но інвентаря не содержали.

Общая площадь раскопа I в 417 м² позволяет сделать некоторые наблюдения над планировкой памятника. Погребальные комплексы (исключительно безурновые) располагаются в основном у западной оконечности раскопа. В то же время, судя по отвалам грабительских шурфов, погребения есть и к востоку от раскопа, значительная часть которого пришлась на границу локальных групп могильни-

ка. В отчетном сезоне были исследованы 28 ям неясного происхождения — ровно столько же, сколько в 2011 г. Их генезис остается невыясненным.

Исследования могильника у с. Кицевка позволяют определить черты духовной культуры салтовского населения Верхнего Подонцовья, практиковавшего кремационный обряд погребения. Недостаток знаний об этом населении и активное разграбление могильника побуждает продолжить исследования памятника.

І.В. Голубєва

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДЗЕМНОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО СКИТУ У С. КОВ'ЯГИ ВАЛКІВСЬКОГО Р-НУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.

Під час перебування із гостьовим візитом у польовому таборі Германо-слов'янської археологічної експедиції було здійснено виїзд до місця знаходження скиту, про який було повідомлено місцевим мешканцем.

На момент першого огляду вказаного об'єкту виявилось, що він розташований на покинутій приватній присадибній ділянці. За словами місцевих старожилів господар зруйнованого житлового будинку на початку ХХ ст. запрошував гостей відвідати підземелля безпосередньо з власного дому, де і розташовувався вхід. Нами, серед щільного чагарнику було зафіксоване ґрунтове провалля, крізь яке можна потрапити до скиту. У місці провалу підземна галерея скиту знаходилась здебільшого під завалами ґрунту, отже пролізти до північного та південного (див. карту — рис. 1) секторів скиту вдається лише по-пластунськи. Під час першого огляду здійснено рекогносцировку місцевості та фотофіксацію об'єкту.

Враховуючи непересічне значення даного об'єкту, нами було прийняте рішення про необхідність комплексного обстеження при залученні фахівців-спелестологів благодійного фонду «Діти підземелля» для складання топо-

графічного плану скиту. Проте результати цієї топозйомки були незадовільними.

План скиту було знято нами під час третього відвідування власноруч. Враховуючи стан об'єкту: нерівні підземні галереї із завалами ґрунту у багатьох частинах не дозволили здійснити топозйомку із використанням електронних нівеліра або теодоліта, тому ми проводили її за допомогою рулеток, прямокутників та компасу.

Після здійснення польових обстежень нами були впроваджені заходи щодо забезпечення збереження та охорони вказаного об'єкту шляхом інформування органів місцевого самоврядування та для постановки його на державний облік. Фотографії та план об'єкту були передані Голові Валківської райдержадміністрації О.М. Холодному та віце-губернатору з питань охорони культурної спадщини В.В. Савіну. Останній в свою чергу проінформував про відкриття підземного християнського скиту губернатора Харківської обл. М.М. Добкіна та організував особисту зустріч. В ході останньої губернатор висловив зацікавленість у подальшому дослідженні та перетворенні на туристичний об'єкт вказаного скиту та пообіцяв ініціювати створення координаційної групи при облдержадміністрації.